

Formatief competentiegericht beoordelen

Bij het Da Vinci College in Dordrecht is onderzoek gedaan naar formatief competentiegericht beoordelen. Voor studenten en docenten is niet altijd duidelijk wat, wanneer, hoe en door wie beoordeeld wordt. Voor de opleidingen in het domein Art & Design is een beoordelingsplan ontwikkeld dat goed past bij het onderwijsconcept waarin authentieke opdrachten centraal staan. Er bleek een positieve invloed op het leren van de studenten.

Ria van Suijdam

Een belangrijk onderscheid tussen formatief en summatief toetsen is dat de functie verschillend is. Summatief toetsen heeft een afsluitende functie na een leerproces. Formatief toetsen heeft een lerende functie en is bedoeld om het leerproces verder te helpen. Uit literatuuronderzoek blijkt geen eenduidige definitie voor formatief toetsen. Wel wordt de feedbackfunctie benadrukt (Hattie & Timperley, 2007). Formatieve feedback geeft antwoord op de vragen:

- > wat wil ik bereiken? (feed up)
- > hoe doe ik het tot nu toe? (feedback)
- > wat moet ik nog doen om mijn doel te bereiken. (feed forward)

Toetsvormen die geschikt zijn om de gewenste feedback te bewerkstelligen zijn onder andere toetsdialogen, reflectieve lessen, self en peer assessments. Bij toetsdialogen formuleren de studenten samen de leerdoelen en beoordelingscriteria. Reflectieve lessen zijn bewust ingebouwde toetsen, waaronder kennistoetsen. Bij self assessments beoordelen de studenten zichzelf en bij peer assessments beoordelen ze elkaar. Beoordelingsmethoden moeten aansluiten bij het onderwijsconcept van de opleiding, in dit geval competentiegericht onderwijs.

Baartman (2008) ontwikkelde kwaliteitscriteria voor competentiegericht beoordelen samengevat in Competentie Assessment Programma's (CAP's), (zie tabel 1, derde kolom). Het doel van een CAP is alle competenties in een passende assessmentvorm te beoordelen. Assessmentvormen kunnen bestaan uit stage-opdrachten, portfoliobeoordelingen, projectopdrachten,

theorievragen, meerkeuzetoetsen en proeve van bekwaamheid. Baartman (2008) betoogt dat alle criteria met elkaar samenhangen maar dat niet iedere beoordeling aan alle criteria zal kunnen voldoen. Zij stelt dat het belangrijk is dat het geheel van het beoordelingssysteem op programma- of opleidingsniveau aan deze criteria voldoet.

Het onderzoek

Op basis van de literatuur is een plan gemaakt voor het formatief competentiegericht beoordelen van een praktijkopdracht voor de eerst twee leerjaren. In overleg met de docenten is de meest geschikte opdracht gekozen. De effecten van het plan zijn gemeten op bruikbaarheid voor studenten en docenten en de invloed op het leren van studenten. De studenten hebben een evaluatieve online-enquête ingevuld. Met de docenten is een evaluerend groepsinterview gehouden.

De praktijktest

De studenten werkten 12 weken 6 uur per week aan deze opdracht die was gekoppeld aan een kerntaak uit het kwalificatiedossier. Bij de start van de opdracht zijn inhoud en vorm van de verschillende beoordelingsmomenten gepresenteerd aan de studenten. Tijdens het maken van de opdracht kregen de studenten feedback van de docenten, van elkaar en van zichzelf. Ook beoordelaars van buiten de school, de opdrachtgevers, hebben feedback gegeven. Het beoordelingsplan is schematisch weergegeven in tabel 1.

**Studenten en docenten
hebben vooral geleerd anders te
kijken naar beoordelen**

Wat hebben studenten en docenten geleerd? Studenten gaven aan dat ze met het beoordelingsplan een duidelijk beeld hebben van de criteria waaraan ze moeten voldoen, ze weten hoe ze beoordeeld worden door wie en wanneer. Van het criterium 'feed up' werd door docenten en studenten een positieve invloed op het leren waargenomen, ook feedback, feed forward

Een beoordelingsplan voor een onderwijsconcept met authentieke opdrachten

en self assessments scoorden hoog. De cognitieve complexiteit; er werd nadrukkelijk een beroep gedaan op studenten om kennis, vaardigheden en beroepshouding te integreren in een authentieke opdracht, werd als positief ervaren. De competentiegerichtheid van het beoordelingsplan werd door studenten en docenten gewaardeerd. Allen vonden het plan acceptabel, betekenisvol, eerlijk, herhaalbaar en transparant.

Studenten en docenten hebben vooral geleerd anders te kijken naar beoordelen. Formatief competentiegericht beoordelen is bedoeld om te leren, het ondersteunt studenten en docenten in het bereiken van hun doelstellingen. Voor studenten heeft formatief competentiegericht beoordelen gevolgen voor hun leerproces, voor docenten heeft het gevolgen voor de inrichting van hun onderwijspraktijk.

Tabel 1 Beoordelingsplan

OPDRACHT	FORMATIEVE BEOORDELING
Interview met de klant	Feed up, feedback en feed forward op communicatieve vaardigheden
Maak het ontwerp volgens wensen/eisen van de klant	Feed up, feedback en feed forward tijdens ontwerpproces door: - reflectieve lessen; - toetsdialogen; - effectief vragen stellen; - self assessment; - peer assessment.
Presentatie ontwerp	Feed up, feedback en feed forward op presentatie vaardigheden.
Ontwerp in portfolio	Feedback en feed forward op kerntaak en werkprocessen.

Bronnen

- > Baartman, L.K.J. (2008). 'Assessing the assessment'. *Development and use of quality criteria for Competence Assessment Programmes*. Proefschrift Utrecht.
- > Hattie, J. & Timperley, H. (2007). *The power of feedback*. *Review of Educational Research*, 77, 81-112

In deze rubriek komen docenten aan het woord die een masteropleiding volgen en als onderdeel daarvan onderzoek doen. Onderzoek is bij uitstek een middel om vraagstukken in de eigen onderzoekspraktijk eens van een andere kant te bekijken of beter te onderbouwen. De auteurs geven een impressie van hun onderzoeksresultaten en laten zo tegelijkertijd zien welke prangende vragen er leven onder mbo-docenten. De selectie van onderzoeken staat onder supervisie van Elly de Bruijn, lector Beroepsonderwijs, Hogeschool Utrecht en bijzonder hoogleraar Pedagogisch-didactische vormgeving van beroepsonderwijs, volwasseneneducatie en levenslang leren, Universiteit Utrecht. Zij begeleidt hen bij het schrijven. De eindredactie berust bij het vakblad *Profiel*.
Informatie: elly.debruijn@hu.nl en ben.claessens@profielproducties.nl

Hoe verder? Niet alle toetsvormen zijn verwerkt in het beoordelingsplan. Beoordelingsrubrieken en kennistoetsen zijn nog niet opgenomen. Het ontwerp zal in de praktijk aangevuld en getest worden. Resultaten van het onderzoek worden betrokken bij de herziening van het curriculum 2016 en worden via workshops in de interne scholingsacademie verder verspreid.

De auteur is docent & taalcoach Art & Design Da Vinci College te Dordrecht en studeerde af voor de Master Leren en Innoveren Fontys Hogeschool Eindhoven (september 2014)

KWALITEITSCRITERIUM CAP (Baartman, 2008)	TOELICHTING
Vergelijkbaarheid	Opdrachten, beoordelingscriteria en – procedure voor iedereen vergelijkbaar.
Herhaalbaarheid	Beoordelingen in verschillende situaties met meerdere beoordelaars.
Transparantie	De beoordelingsprocedure en –criteria zijn helder.
Acceptatie	Studenten en docenten herkennen opzet en uitvoering.
Eerlijkheid	Geen bevoor- of benadeling.
Zelfsturing	Beoordelingen dragen bij aan toenemende zelfsturing.
Betekenis	Beoordelingsmoment geeft waardevolle feedback.
Cognitieve complexiteit	Beoordeling toont hogere cognitieve vaardigheden en denkprocessen aan.
Authenticiteit	Grote overeenkomst tussen beroepspraktijk en beoordelingsvorm.
Onderwijsgevolgen	Effect op leren en op onderwijsinrichting.
Tijd en kosten	Beoordelingen uitvoerbaar binnen gegeven tijd en kosten.